

ضرورت توجه به نسل آینده و شناخت ویژگی‌های متمایز آن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۱۹۴۶۲
کد موضوعی: ۳۵۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۹/۲۵

عنوان گزارش:

ضرورت توجه به نسل آینده و
شناخت ویژگی‌های متمایز آن

نام دفتر:
مطالعات بنیادین حکمرانی (گروه آینده‌پژوهی)

تهیه و تدوین کنندگان:
احمد کوهی اصفهانی، راحله کاردوانی، علی عابدی کمالی

همکار:
ریحانه رحمانی پور

ناظر علمی:
مهدی عبدالحمید

گرافیک و صفحه‌آرایی:
انسیه بهاء‌بزرگی

ویراستار ادبی:
زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. آینده
۲. نسل
۳. نوجوان
۴. برنامه هفتم توسعه
۵. نسل Z

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۸
۲. درک نسل آینده.....	۱۰
۳. نسل نو، کانون توجهات جهانی و کشورها.....	۱۶
۴. نوجوانی در قوانین و اسناد.....	۱۷
۵. سیاست‌های کلی پیشنهادی.....	۱۸
منابع و مآخذ.....	۲۰

فهرست جداول

جدول ۱. اسامی نسل‌ها: Pew Research Center [۳].....	۱۰
--	----

ضرورت توجه به نسل آینده و شناخت ویژگی‌های متمایز آن

چکیده

نوجوانان که آینده سازان کشور هستند، در دوره اخیر به جهت ویژگی‌های تغییرات شتابان، تبدیل به قشری اثرگذار و محوری در تحولات اجتماعی به خصوص تحولات ناظر به آینده شده‌اند؛ به گونه‌ای که به آنها علاوه بر نسل مستقل، نسل آینده هم اطلاق شده است و یا نسل زد، بومیان دیجیتال و ... ویژگی‌های متمایز این نسل (آنلاین از بدو تولد، کاملاً و دائماً متصل، عدم اطمینان در پی پاندمی فراگیر، در جستجوی تغییر به واسطه الگوی حل مسئله، معناگرایی) باعث می‌شود نیاز به قرار گرفتن آن‌ها در کانون توجه سیاستگذاری باشد. از این رو پیشنهاد می‌شود مقطع نوجوانی به شکل مستقل به رسمیت شمرده شده و ساختار مستقل داشته باشد؛ نوجوانان به واسطه اعطای مسئولیت اجتماعی، هویت یابی شوند؛ و در راستای مشارکت بیشتر این نسل در ساخت آینده و پیشرانی تحول در آینده حکمرانی، راهی برای عبور از محدودیت‌های سن قانونی اندیشیده شود. در این راستا، لازم است اقدامات اولیه‌ای در سیاستگذاری‌های جاری صورت پذیرد.

■ بیان/شرح مسئله

به منظور برنامه ریزی برای آینده شناخت ویژگی های نسلی که برای زمانه آنها برنامه ریزی می شود، از اهمیت بالایی برخوردار است. علاوه بر این نسل نوجوانان، نسل آینده هستند و آینده توسط آنان ساخته می شود. نسل نوجوان، آینده سازان این کشور هستند و پیشران مهمی در تحولات آینده حکمرانی می باشند. ویژگی های جدیدی که این نسل از خود نشان می دهند، در حقیقت سازنده های اصلی سبک حکمرانی آینده است و شکل دهنده چالش ها و مسئله های مهم آینده حکمرانی خواهند بود. این در حالی است که تحولات و ویژگی هایی نظیر ارتباطات دیجیتال، هوش مصنوعی، واقعیت افزوده، پاندمی فراگیر کووید ۱۹، نااطمینانی های فراگیر و ... باعث شده است تا نسل جدید ویژگی های نوبی داشته باشند و با تعابیری همچون نسل Z، نسل متصل، نسل بومیان دیجیتال از آنان یاد شود. همچنین نسل آلفا عنوانی است که برای متولدین ۱۲ سال گذشته تاکنون اطلاق می شود. باین حال در ایران با عبارت نسل دهه ۸۰ و یا ۹۰ تمایزها نشان داده می شود. مسئله نسل جدید نوجوانی، مسئله ای دارای ابعاد میان رشته ای گسترده است که شامل: مصرف رسانه های اینترنتی، اوقات فراغت، ورود به فضای درآمدزایی و اشتغال های آزادکاری، مهاجرت و بی وطنی، آموزش آنلاین و جهانی و سلامت می شوند. به همین دلیل نیاز است تا به این دوره فراتر از نگاه صرفاً آموزشی و یا جامعه پذیری و یا فراتر از نگاه تهدید امنیتی و اغتشاش، نگرینسته شود تا به کمک نوجوانی بیاید و ظرفیت آن را در جهت ساخت آینده ایران قرار دهد.

■ نقطه نظرات/یافته های کلیدی

نوجوانان (سنین ۱۲ تا ۱۸ سال) که در دهه های آتی دارای نقش آفرینی جدی در کشور خواهند بود (متولدین ۸۵ تا ۹۰ و به تدریج تا ۹۵)، دارای ویژگی های متمایزی می باشند:

- ✓ آنلاین از بدو تولد
- ✓ کاملاً و دائماً متصل
- ✓ عدم اطمینان در پی پاندمی فراگیر
- ✓ در جست و جوی تغییر به واسطه الگوی حل مسئله
- ✓ معناگرایی

نسل نوجوانان که نسل آینده کشور هستند، در تقسیمات قانونی و وزارتخانه ای به دو گروه تقسیم و احاله شده اند: الف) سنین ۱۲ تا ۱۵ سال که به کودکی احاله شده اند و در قالب سند ملی کودک و نوجوان آورده شده و یا در قالب افراد نیازمند آموزش، به وزارت آموزش و پرورش سپرده شده اند و ب) سنین ۱۵ تا ۱۹ سال که به جوانان احاله و به سازمان ملی جوانان و در دوره اخیر به وزارت ورزش و جوانان سپرده شده اند. در تقسیمات وزارت ورزش و جوانان نیز دوره ۱۵ تا ۱۸ سال به عنوان دوره جوانی نگرینسته شده است و نیازهای خاص دوره نوجوانی در آن لحاظ نمی شود و به عنوان یکی از دوره های زیرمجموعه جوانی به آن نگاه می شود.

■ پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

سیاست های کلی پیشنهادی در خطوط زیر ترسیم شده است:

- ✓ به رسمیت شمردن مقطع سنی نوجوانی به طور مستقل
- ✓ برجسته سازی و تعیین دستور کار سیاستی در مسئله های نوجوانان در حوزه های وزارتخانه های مختلف
- ✓ ایجاد ساختار ویژه نوجوانان در قالب سازمان تنظیم گر میان بخشی در کنار شورای عالی نوجوانان
- ✓ هویت بخشی به نوجوان به واسطه اعطای مسئولیت اجتماعی
- ✓ نگاه به نوجوان هم به عنوان یک دوره مسئله خیز و هم به عنوان یک پیشران حکمرانی جدید
- ✓ کاهش محدودیت های مشارکت نوجوانان به جهت سن قانونی

در این راستا با عنایت به عدم توجه به نوجوان و نسل آینده در نظام سیاستگذاری کشور، پیشنهاد شده است یک نهاد تنظیم‌گر بین بخشی تاسیس شود که از حیث ساختاری زیر مجموعه وزارت آموزش و پرورش باشد و از نیروی این وزارت خانه و وزیر استفاده کند و وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های دیگر را ذیل اهدافی که در شورای عالی نوجوانان بنا گذاشته می‌شود، تنظیم‌گری کند. همچنین این نهاد در جهت تسهیل مشارکت سیاسی اجتماعی نوجوانان و افزایش کنشگری آنان در حکمرانی، مسائل اجتماعی و در امور فرهنگی و دینی، تنظیم‌گری درآمدزایی و مهارت‌افزایی نوجوانان، تخلیه بار هیجانی نوجوانان و رشد خانواده محوری در آنان، برنامه‌ریزی، مقررات‌گذاری، تسهیل‌گری و نظارت کند.

۱. مقدمه

امروزه نسل نوجوانان، همانند دیگر امور و نسل‌ها دچار تغییر و تحولات اساسی شده است. این نسلی که امروز با آن مواجه هستیم، تقریباً هیچ شباهتی به نوجوانان نسل‌های پیشین ندارد. نوجوان امروزی ویژگی‌هایی را با خود به یدک می‌کشد که شاید سال‌های قبل این ویژگی‌ها در میان جوانان و حتی بزرگسالانی که از دنیادیدگی و تجربه‌های متعدد برخوردار بودند، به‌سختی یافت می‌شد. ویژگی‌های نسل نوجوان او را به **نسلی از آینده** تبدیل کرده است. نسلی که می‌تواند آینده‌ای بیندیشد، آینده‌ای بفهمد و آینده‌ای عمل کند.

نوجوانی، دوره‌ای است پر از ابهام‌ها و سؤال‌های پاسخ داده نشده؛ از طرفی به‌عنوان کودک با وی برخورد می‌شود و از سوی دیگر انبوهی از انتظارات دوران جوانی به‌سوی او هجوم می‌آورد. نوجوانان در این میان با انواع برخوردهای متعارض مواجه می‌شوند و تلاش می‌کنند خود را از این وضعیت نجات دهند. این تلاش گاهی به‌سر باز زدن از مسئولیت‌های مشخص و پذیرفته شده هم می‌انجامد.

نوجوانان ایران اسلامی نیز از این ویژگی‌های متمایز برخوردار بوده و بلکه به‌جهت فرهنگ و اقلیم خاص ایران، توانمندی‌ها و روحیات متمایزتری را می‌توان از آنان سراغ داشت. نوجوان ایرانی نسلی است که می‌تواند کشور را از میان انبوه چالش‌ها و مسائل پیچیده به‌سوی آینده‌ای امیدبخش حرکت دهد. در واقع این نسل پیشران تحولات آینده بوده و حکمرانی آینده را نیز متحول خواهد کرد.

نوجوان امروز را با تعابیر مختلفی از جمله گودزیلا، هیولا و ... یاد می‌کنند. این تعابیر به‌دنبال ایجاد چهره‌ای منفی و غیرقابل تعامل از نوجوانان هستند. در مقابل چهره‌ای از نوجوانان ارائه می‌شود که می‌تواند بار آینده را به‌دوش بکشد و امید به آینده را نیز در جامعه منتشر کند. این نوجوان سه ویژگی اساسی دارد: در جست‌وجوی تغییر است، به‌دنبال حل مسئله است و در نهایت ترکیب‌گراست. این ویژگی‌ها و انبوهی از توانمندی‌ها و ویژگی‌های دیگر می‌تواند نسلی را به ما معرفی کند که نگاه تحولی و رو به آینده را نشان دهد.

اما آنچه موضوع نوجوانی را در آستانه مسئله بودگی اجتماعی قرار می‌دهد، عدم فهم دقیق این گروه نسلی، اقتضات و نیازها، عدم وجود تعریف درست و واحد از این دوران و به‌تبع آن عدم اهتمام نسبت به برنامه‌ریزی و در اولویت قرار دادن الزامات تربیتی و تحولات فرهنگی و اجتماعی این نسل است. به‌عبارت دقیق‌تر اولین گام در شناخت یک گروه اجتماعی، تعریف دقیق از ویژگی‌های آن است. اما ابتدایی‌ترین تعریف در مورد نوجوانی که متوجه سن نوجوانی است دارای ابهام می‌باشد. البته این ابهام نه‌تنها در اسناد قانونی وجود دارد، در فرهنگ و عرف جامعه نیز به‌دلیل تحولات فرهنگی و اجتماعی تعریف مشخصی از نوجوانی وجود ندارد.

لذا در بررسی وضعیت نسل نوجوان در جامعه ابعاد مختلف موضوع و بازیگران تأثیرگذار آن باید مورد بررسی قرار گیرند. تبیین وضعیت جامعه مخاطب نوجوان به‌لحاظ آماری تا اسناد سیاستی و قوانین، ساختارهای سیاستگذار، برنامه‌ریز و اجرایی متولی این حوزه و عملکرد آنها باید مورد توجه و ارزیابی قرار گرفته و هدف‌گذاری سیاستی و اجرایی با توجه به وضعیت مطلوب فرهنگی و اجتماعی مبتنی بر سیاست‌های کلان بازتعریف شود.

در میان آنها رواج یابد؛ تا جایی که برخی والدین و مرتب‌ترین با نوجوانان در مدارس و سایر نهادها احساس می‌کنند اینها نشانه‌هایی است مبنی بر حرکت به سمت پدید آمدن یک «نسل ناپذیر» نسبت به خانواده و دیگر مراجع و بسترهای مرجع ایجاد شده و نسلی مستعد طغیان بر علیه ارزش‌های خانواده و جامعه.

انرژی ویژه‌ای که در دوره نوجوانی وجود دارد و حس استقلال‌طلبی که به‌طور طبیعی و خدادادی در این برهه از زندگی در انسان فعال می‌گردد، باعث می‌شود تا نیاز به آزادی و ابتکار عمل از خصیصه‌های دوره نوجوانی باشد که فرد به دنبال یافتن الگوی خود برای زندگی است و به این دلیل در جست‌وجوی الگوی مطلوب، الگوهای مختلف را به آزمایش می‌کشد. خانواده و اجتماع نیز در این میان سعی دارند ارزش‌های مطلوب خود را به نوجوان منتقل کنند و او را با مفید بودن این ارزش‌ها آشنا سازند. هرچه قدرت انتقال فرهنگ در یک خانواده و یک جامعه بیشتر باشد، احتمال پذیرش ارزش‌ها در نسل جدید افزون‌تر است. باین‌حال در دوره کنونی به دلیل اختلالاتی که در کارکردها، قدرت و پایداری خانواده‌ها پیش آمده است، توانایی خانواده و جامعه در انتقال درست ارزش‌ها کاهش پیدا کرده و نوجوانان به‌نوعی سردرگمی در میان ارزش‌های متضاد قرار گرفته‌اند. آنان با هجمه گسترده وسیعی از پیام‌های رسانه‌ای از فرهنگ‌های متفاوت روبه‌رو هستند و در معرض حملات متعدد از سوی بیگانگان و دشمنان کشور قرار گرفته‌اند.

نوجوانان در وسط میدان جنگی سخت بر سر ارزش‌ها و اصول قرار گرفته‌اند و نباید در این میدان تنها گذاشته شوند. آنها نیاز به کمک‌هایی دارند که همدلانه باشد و تغییرات دنیای آنها را درک کند و دغدغه‌ها و تمایل آنها برای مقاومت در برابر پوچی را نیز در بر داشته باشد. ازسویی با توجه به وضعیت بحرانی سرمایه اجتماعی در ایران به‌ویژه در میان قشر جوان [۱] و تأثیر سلامت نوجوانان بر تمامی ارکان اساسی کشور در آینده (نیروی انسانی، سلامت اخلاقی سرمایه اجتماعی)، ضرورت مداخله زود هنگام در ساماندهی وضعیت نوجوانان و اتخاذ سیاست‌های ملی متناسب با وضعیت و مخاطرات نوجوانان ایرانی در آینده و تسری بحران معنا و ناامیدی در میان نوجوانان؛ جمهوری اسلامی ایران را نیازمند سیاستگذاری پیشینی و سلامت‌محور با تمرکز بر نقش خاص خانواده مستحکم در این فرایند می‌کند، تا پیش از وقوع بحران شورش نوجوانی و طغیان این نسل علیه ارزش‌ها و قوانین جامعه، بتواند مسیر حرکت جامعه در آینده را در جهت اهداف کلان و مصالح عمومی کشور، تحت تأثیر قرار دهد.

۱-۱. نوجوانی، نسل آینده و شکاف نسلی

تغییرات فنی، صنعتی، محیطی، اجتماعی و ... در دوره کنونی، فرصت‌ها و چالش‌های متعدد، متنوع و روزآمدی را به‌وجود آورده که مدیریت و حکمرانی جوامع را با پیچیدگی افزون‌تری روبه‌رو کرده است. یکی از ابعاد این پیچیدگی، به کیفیت روابط انسانی در جوامع بازمی‌گردد. به‌طوری‌که تحولات سریع فناوری، تفاوت‌های جدی در زیست جهان افراد از جهات ساخت ذهنی، فهم اجتماعی، سبک زندگی و ارزش‌های بنیادین ایجاد کرده و موجب می‌شود ذهنیت و روابط انسانی در دوره‌های کوتاه‌مدت (کمتر از یک دهه) دچار تحول شده و پیامدهایی همچون شکاف نسلی (با کاهش دوره زمانی هر نسل)، اختلال در فهم جمعی و مشترک در بستر نهادهای اجتماعی مانند خانواده، مدرسه، نهادهای دینی و ... را به دنبال آورد.

مسئله شکاف نسلی البته مسئله‌ای است که در چند دهه گذشته در جامعه ایرانی مطرح بوده است؛ ولی شتاب تغییرات دوره حاضر باعث شده است که شکاف نسلی عمیق‌تر و فاصله آن هم کمتر باشد. به‌تعبیر دیگر در دهه‌های گذشته، فاصله نسلی میان پدربزرگ و مادربزرگ‌ها با نوه‌ها بوده است، و به‌تدریج میان پدر و مادر و فرزند فاصله شکل گرفت. هم‌اکنون متولدین دو دهه اخیر، ویژگی‌های متمایزی یافته‌اند که آنها را از متولدین سال‌های قبل از دهه ۸۰ متمایز می‌کند. این تفاوت باعث شده است که این نسل را به نام‌هایی مانند نسل دیجیتال و یا نسل Z یا مانند آن بخوانند.

شکل‌گیری ویژگی‌های نو در نسل جدید باعث شده است این نسل که عمدتاً در سنین نوجوانی به‌سر می‌برند، یک نسل ویژه را شکل دهند و نقش جدی در تحولات دوره حاضر داشته باشند و به‌نوعی بتوان نسل نوجوانان را پیش‌شان تحولات آینده جامعه ایرانی دانست. ویژگی‌های خاص نسل نو سبب شده است تا مسئله نوجوانی از یک مسئله عادی که در همه جوامع وجود دارد به مسئله‌ای در سطح تراز مسئله‌های ملی قرار گیرد. در هر جامعه‌ای، انتقال فرهنگی از یک نسل به نسل دیگر دارای اهمیت است و دوره نوجوانی دوره‌ای است که در آن جامعه‌پذیری نوجوانان رخ می‌دهد و از این جهت شکل‌گیری آینده جامعه در گرو چگونگی جامعه‌پذیری نوجوانان آن خواهد بود.

در دوره کنونی (پسا‌کرونا)، ارتباط بسیار تنگاتنگ کودکان و نوجوانان با فضای مجازی، امکان‌های درآمدزایی به‌ویژه در اینستاگرام و افزایش گسترده اطلاعات آنها در زمینه‌های مختلف، دسترسی دائمی به مسائل ارتباطی، حرکت در الگوهای نوآوری و استارت‌آپی موجب شده، الگوهای جدیدی از سبک زندگی

۲. درک نسل آینده

آینده، نسل شیشه، نسل آی، یا نسل متصل نیز برای آنان به کار رفته است [۲]. به نظر مک کریندل، در طی دهه آینده درک و تعامل با نسل آلفا برای سازمان‌ها یک ضرورت خواهد بود، نه فقط برای اینکه باید با آنها در ارتباط باشند، بلکه برای اینکه اساساً به بقای خود ادامه دهند. چراکه بقای سازمان‌ها و نظامات مختلف، بستگی به پذیرش آنها توسط نسلی که با آن ارتباط دارد، می‌باشد و این پذیرش به واسطه درک صحیح از ویژگی‌ها و اقتضائات آن نسل و پاسخ متناسب با نیازهای آنها به وجود خواهد آمد.

تمایزات و تفاوت‌های نسل جدید با نسل‌های قبلی توسط محققان مختلف ادراک شده است؛ این تمایزها با اصطلاحات مختلفی بیان شده است. مک کریندل، آینده‌پژوه و جمعیت‌شناس استرالیایی، در تلاشی برای نام‌گذاری نسل بعد از نسل Z، به متولدین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵، اصطلاح نسل آلفا را اطلاق کرد. در جدول ۱ سیر تحول اسامی نسل‌ها مبتنی بر تقسیم مک کریندل ذکر شده است. این نسل که اولین نسل پس از قرن جدید میلادی به حساب می‌آیند به این نام، نام‌گذاری شدند. نام‌های دیگری هم همچون نسل

جدول ۱. اسامی نسل‌ها: PewResearchCenter [۳]

ردیف	نسل	بازه زمانی تولد
۱	نسل خاموش (Silent Generation)	از سال ۱۹۲۵ تا ۱۹۴۵
۲	نسل B (Baby Boomer یا نسل انفجار جمعیت)	سال‌های ۱۹۴۶ تا ۱۹۶۳
۳	نسل ایکس (X Generation)	سال‌های ۱۹۶۵ تا ۱۹۸۰
۴	نسل Y (نسل هزاره یا Y Generation)	سال‌های ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۶
۵	نسل Z (Z Generation)	سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۰
۶	نسل آلفا (Alpha Generation)	۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵

نسل بومیان دیجیتال، در مقابل دو نسل دیگر قرار می‌گیرد که از آن می‌توان به عنوان «مهاجران دیجیتال» و «پناهندگان دیجیتال» یاد کرد. مهاجران دیجیتال افرادی هستند که ناچار به سازگاری با زبان جدید فناوری شده‌اند و پناهندگان دیجیتال، افرادی هستند که شغل، معیشت و زندگی آنها با پیشرفت سریع فناوری اطلاعات، اتوماسیون و هوش مصنوعی مختل شده است [۴].

پرنسکی اظهار داشت که نسل جدید در حال صحبت کردن به یک زبان دیجیتالی هستند، در حالی که معلمان در حال صحبت کردن با یک زبان برجسته قدیمی هستند و آن عدم تمایل آنها به اتخاذ فناوری جدید است. وی خواستار تغییر در نحوه تدریس کودکان شد تا بتوانند با «زبانی» که آنها می‌فهمند یاد بگیرند. هرچند نوشته پرنسکی یک مقاله

در یک اصطلاح دیگر، نسل Z را که میان سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۰ میلادی به دنیا آمده‌اند که تقریباً متولدین دهه ۸۰ شمسی در ایران را شامل می‌شوند، معرفی می‌کند؛ این نسل را به عنوان «بومیان دیجیتال» نیز توصیف می‌کنند. بومیان دیجیتال اصطلاحی است که توسط مارک پرنسکی در سال ۲۰۰۱ برای توصیف نسل افرادی که در دوره فراگیری فناوری مانند رایانه و اینترنت بزرگ شده‌اند، ابداع شده است. بومیان دیجیتال در سنین پایین با فناوری و رایانه راحت هستند و فناوری را بخشی جدایی‌ناپذیر و ضروری از زندگی خود می‌دانند. بسیاری از نوجوانان و کودکان به عنوان بومیان دیجیتال در نظر گرفته می‌شوند، زیرا آنها عمدتاً از طریق رایانه‌ها، خدمات شبکه‌های اجتماعی و پیام کوتاه ارتباط برقرار می‌کنند و یاد می‌گیرند.

متمرکز بر کودک در جهان و تقریباً در ۱۰۰ کشور صورت گرفت. در این پیمایش گسترده، از طریق مصاحبه با بیش از ۱۵،۰۰۰ فرد در ۲۵ کشور و به ۹ زبان، سؤالاتی در رابطه با اهداف، ترس‌ها، روابط، عادت‌ها و عقاید آنها پرسیده شده است. در خلال این پروژه روندهای کلیدی بسیاری مشخص گردید و پس از تحلیل موارد، مهم‌ترین یافته‌های این پروژه در قالب ۶ ویژگی نسل جدید بیان شد:

متصل اما تنها: بسیاری از بزرگسالان جوان با وجود اینکه نسلی بیش از حد متصل و در سطح جهانی هستند، می‌گویند احساس تنهایی می‌کنند.

گشودگی معنوی^۱: یک باز بودن کامل (و در بعضی مواقع، تعجب‌آور) نسبت به معنویت و دین وجود دارد.

دوره تشویش^۲: اضطراب، نگرانی و ناامنی، که اغلب با امور مالی و حرفه‌ای گره خورده، صفات برجسته‌ای در میان نسلی است که در یک عصر آشوبناک و پیچیده به وجود آمده است.

در جست‌وجوی پاسخ: رنج‌های بشر و تعارضات جهانی از مهم‌ترین موضوعاتی است که باعث شک و تردید معنوی برای افراد ۱۸-۳۵ ساله می‌شود.

پیرو پایدار: در سراسر اقلیم‌های مذهبی، داده‌ها نشان از تلاش‌هایی برای گسترش پیروان وفادار مسیح، حتی در بین آن دسته از مسیحیان که از دینداری عبور کرده‌اند دارد. حدود ۱۴ درصد هستند که پیروان پایدار تلقی می‌شوند؛ که در میان آنها یک نوع مقاومت و تاب‌آوری مشاهده می‌شود، چیزی که فراتر از یک تبعیت دینی است.

اشتیاق به ایجاد تغییر: نسل متصل ابراز نگرانی‌های جدی در مورد آینده مشترک جهان، مشکلات جهانی مانند فساد، نژادپرستی، تغییرات آب‌وهوا و فقر شدید در ذهن ابراز می‌دارد. جوانان به‌طور کلی انتظار دارند که مشارکت‌کننده و حل‌کننده باشند [۶].

علاوه بر پژوهش ذکر شده در مورد نسل آینده، مطالعات دیگری هم در این زمینه صورت گرفته است که با جمع‌بندی این مطالعات و توجه به شرایط بومی ایران می‌توان ویژگی‌هایی را به‌عنوان ویژگی منتخب ذکر کرد. بیان این ویژگی‌ها می‌تواند زمینه‌ای را برای شناخت بهتر و اتخاذ سیاست‌های متناسب با نسل جدید فراهم کند.

این نسل ویژگی‌هایی دارد که آنها را از نسل‌های دیگر متمایز می‌سازد. طبق تقسیمی که پیش از این بیان شد، این

علمی برمبنای مشاهدات سامان‌یافته نبوده است؛ ولی از آن زمان شواهد تحقیقاتی قابل توجهی تهیه شده که از ادعاهای وی پشتیبانی می‌کند. دانشمندان نشان داده‌اند که میزان قرار گرفتن در معرض مکرر یا زودهنگام با فناوری اطلاعات مدرن می‌تواند منجر به تغییرات شناختی و عملکردی در مغز انسان شود [۵].

البته تقسیمات ذکر شده عمدتاً با نگاه به تحولات نسلی در ایالات متحده تقسیم‌بندی شده است و برخی از آنها نیز مطالعات و مشاهداتی در سایر کشورها را هم در بر دارد. ولی در ایران، معمولاً تقسیمات نسلی را مبتنی بر دهه تولد افراد بیان می‌کنند و جست‌وجو برای تفاوت‌های نسلی بین متولدین دهه ۵۰ و ۶۰ و ۷۰ صورت می‌گیرد. هرچند این تقسیم از دقت کافی برخوردار نیست و چون براساس تمایزی که یک نسل براساس اتفاقات و ویژگی‌های محیطی تجربه کرده است و ذهنیت‌های مشترکی که پیدا کرده‌اند، نیست، نمی‌تواند یک تمایز نسلی دقیق را نشان دهد؛ با این حال بی‌ارتباط با واقع هم نیست. نسل متولدین دهه ۳۰ و ۴۰ نسلی بوده‌اند که تحولات انقلاب را پیش برده‌اند و در جنگ شرکت کرده و آن را به انتها رسانده‌اند. متولدین دهه ۵۰ نسلی بوده‌اند که در انقلاب و جنگ بزرگ شده‌اند و نقشی جدی در دست گرفتن امور پس از جنگ داشته‌اند. دهه شصتی‌ها، نسل پرجمعیت و انفجاری را تشکیل داده‌اند که شاهد تحولات گسترده‌ای در دهه‌های عمر خود بوده‌اند؛ در سال‌های دفاع مقدس به دنیا آمده‌اند، در سال‌های سازندگی پس از جنگ، نوجوانی خود را گذرانده‌اند و در دوره نوجوانی که دوره هویت‌یابی است و دوره جوانی خود، تحولات سیاسی-اجتماعی را مشاهده کرده‌اند. اما نسل متولدین دهه ۸۰ به‌عنوان یک نسل متفاوت معرفی می‌شوند و ویژگی‌های نسل Z بر این نسل تطبیق داده می‌شود. در سال‌های برنامه هفتم، این افراد حدود ۱۳ تا ۲۰ سال سن دارند و در حال سپری کردن سنین نوجوانی و ورود به جوانی هستند. اما متولدین دهه ۹۰، نسلی هستند که نوجوانی خود را در قرن جدید شمسی طی می‌کنند.

۲-۱. ویژگی‌های نسل آینده

از سال ۲۰۱۹ یکی از بزرگ‌ترین پیمایش‌های جهانی بر روی نسل جدید صورت گرفت. این برنامه با حمایت سازمان World Vision، بزرگ‌ترین سازمان بشردوستانه مسیحی

1. Spiritual Openness
2. Age of Anxiety

واکنش‌های کامنت و لایکی نشان می‌دهند. به عبارتی می‌توان گفت، مصرف‌گرا بودن در سطح تولید معنا نیز ظهور و بروز پیدا کرده و نوجوانان در این سطح نیز به تأیید یا رد کالای معنایی خود بسنده می‌کنند.

✓ عدم اطمینان در پی پاندمی فراگیر

تجربه کرونا، یک تجربه بی‌بدیل در طی زندگی است که به‌سادگی از یاد نمی‌رود. همان‌طور که جنگ جهانی، یک تجربه بسیار خاص را در نسل‌ها به‌جای گذاشت که موجب تمایز نسلی شد، پدیده کرونا نیز چنین است و دوران را به پیش و پساکرونا تقسیم می‌کند [۹]. تا جایی که یونیسف از این نسل، با نام نسل کوئید^۲ نیز (نسل پساکرونا) یاد کرده است [۱۰].

عدم اطمینان از ثبات و پایداری وضعیت موجود، وقوع تحولات بنیان‌برافکن و چرخش‌های اساسی، از مواردی است که بعد از پاندمی کرونا شتاب بیشتری گرفته است. قبل از وقوع پدیده کرونا نیز این احساس در افراد وجود داشته و شرایط به اثبات کمتری در زندگی انسان‌ها جاری بوده است، اما شرایط عدم اطمینان به‌وجود آمده در دوران پساکرونا حالت جدی‌تر و غیرقابل اغماض را به خود اختصاص داده است. لذا نسل نوجوان که در دوران آغاز ارتباطات اجتماعی و حضور جدی در عرصه‌های عمومی است با شرایطی مملو از عدم اطمینان مواجه شده و در تلاش برای هضم این شرایط است. نوجوانان با وجود عدم اطمینان، به‌دنبال ایجاد تغییرات متناسب با شرایط موجود و حل مسائل مختلف هستند که این امر آنان را به نسلی طلایی برای دوران حاضر تبدیل می‌کند.

✓ در جست‌وجوی تغییر به‌واسطه الگوی حل مسئله

این نسل به‌دنبال ایجاد تغییر است و این‌گونه نیست که از تغییر ناامید باشد؛ همان‌طور که در نتایج پیمایش گسترده «نسل متصل»^۳ بیان شده است، این یک ویژگی کلیدی در نسل جدید می‌باشد. آنها نسبت به مسئله‌های جهانی دغدغه دارند و مسائلی همچون فقر، بی‌عدالتی و فساد برای آنها مسئله است. باین‌حال در الگوی حل مسئله متفاوت عمل می‌کنند. اولاً بیش از آنکه بر استقرار یک نظام تدوین‌یافته اصرار داشته باشند، بر استقرار مجموعه‌ای از بی‌نظمی‌های شبکه شده

ویژگی‌ها، خصوصیات مشترک متولدین دهه ۸۰ و نیمه اول دهه ۹۰ است که هم‌اکنون در سنین نوجوانی قرار دارند و یا در سال‌های اجرای برنامه هفتم توسعه در سنین نوجوانی خواهند بود.

✓ آنلاین از بدو تولد

از آنجاکه اعضای نسل Z در دوره‌ای متولد شده‌اند که رسانه‌های اجتماعی در حال گسترش بوده و استفاده از آنها به میزان قابل توجهی افزایش یافته است، لذا افراد زمان زیادی را به حضور در فضای مجازی اختصاص داده و بخشی از نیازهای خود را از این طریق فراهم می‌کنند. بر این اساس می‌توان آنلاین بودن را جزء ضروری زندگی انسان‌ها در این عصر تلقی کرده و نوجوانان را با اصطلاح بومیان دیجیتال معرفی کرد که از بدو تولد در این فضا زیست کرده‌اند [۷]. آنها اولین نسل‌هایی هستند که کلاس‌های کاملاً مجازی، تجربه حضور با واقعیت افزوده و دستیار صوتی مجازی را تجربه می‌کنند. این تجربه وسیع و همه‌جانبه، نگاه این نسل را به تکنولوژی تغییر داده و تحولات تکنولوژی را یک جزء معمولی زندگی آنها کرده است.

✓ کاملاً و دائماً متصل

اتصال به اینترنت برای این نسل، یک ویژگی اختیاری و هرازگاهی نیست؛ بلکه یک ویژگی لازم و ضروری است که باید در همه‌چیز ایجاد شود. دستگاه‌های مختلف آنها به اینترنت و به یکدیگر وصل هستند. حساب کاربری و اطلاعات آنها در گوشی، کامپیوتر و لپ‌تاپ و تبلت‌شان با یکدیگر به‌شکل دائمی هم‌رسانی می‌شوند. اتصال به اینترنت در همه حالت‌ها و در همه زمان‌ها ضرورت تلقی می‌شود؛ تا جایی که می‌توان اینترنت را به‌مثابه برق دانست که یک ضرورت زندگی است که قابلیت بی‌بدیل است. یکی از اسامی که برای این نسل ذکر شده، نسل متصل^۱ است.

علاوه بر این الگوی ارتباطی این نسل نیز متفاوت است. نسل Z بیش از نسل‌های قبل از خود از کامنت و لایک استفاده می‌کنند و کمتر از نسل‌های قبل از خود از گذاشتن پست استفاده می‌کنند [۸، ص ۲۵] این امر نشان می‌دهد نوع تعامل اجتماعی آنها متفاوت است و مشارکت خود را بیشتر از طریق

1. Connectivity Generation

2. "Gen C" or "Generation COVID"

۳. Connectivity Generation در ادامه توضیحات این برنامه جهانی ارائه می‌شود.

تعامل با هوش مصنوعی، که مسئله سواد هوش مصنوعی را پدید می‌آورد. تعامل با هوش مصنوعی نیازمند دانش و مهارت‌هایی است که اگر اکنون در حد برخی از افراد وجود دارد، در آینده تبدیل به یکی از لوازم اصلی زیست در اجتماع خواهد شد. به همین دلیل این سطح از آگاهی و مهارت، تبدیل به سواد عمومی می‌شود که افراد حق برخورداری از آن دارند و جامعه هم وظیفه دارد اسباب آن را برای همگان به‌نحو مساوی فراهم کند.

یا اینکه بعضی از اوقات رسوخ فرهنگ جدیدی در جامعه زمینه‌گرایی‌هایی را در میان نسل آینده فراهم می‌کند که امکان شکل‌گیری مسائل نوپدید را ایجاد می‌کند. به‌عنوان مثال گرایش به تغییر جنسیتی می‌تواند زمینه‌ای را برای مسائل نوپدید متعددی فراهم کند. طبق آمارهای منتشر شده تعداد پرونده‌های ورودی به قوه قضائیه با موضوع تغییر جنسیتی از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۴۰۰ با رشد قابل ملاحظه‌ای روبه‌رو بوده است که تعدادی از این موارد در سنین جوانی بوده‌اند.

زمینه شکل‌گیری مسائل نوپدید می‌تواند متعدد باشد؛ یکی دیگر از این زمینه‌ها می‌تواند ایجاد مدل‌های جدید برای فراغت و معنابخشی به زندگی باشد. در گزارشی با عنوان «ارزیابی وضعیت فراغت در خانواده ایرانی» که توسط مرکز پژوهش‌های مجلس منتشر شده به تغییرات صورت گرفته در نوع فراغت‌های نسل جدید اشاره شده است. در این گزارش بیان می‌شود که الگوهای فراغت در میان نوجوانان و جوانان تفاوت‌های محسوسی داشته و مسائل متفاوتی را ایجاد می‌کند. براساس پیمایش ملی مصرف کالاهای فرهنگی (موج سوم)^۱ در سال ۱۳۹۸ حدود ۳۳ درصد از پاسخ‌گویان اعلام کرده‌اند که از رایانه استفاده می‌کنند. البته میزان استفاده از رایانه به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در دسترسی به فضای مجازی و انواع رسانه‌ها دارای اهمیت است، به‌گونه‌ای که حدود ۳۹ درصد از افراد اعلام کرده‌اند که برای وصل شدن به اینترنت از رایانه استفاده می‌کنند و به‌خصوص که ۲۰ درصد یعنی معادل یک‌پنجم افراد اعلام کرده‌اند که در ساعات غیرکاری بالای ۲ ساعت از رایانه استفاده می‌کنند و در کل میزان استفاده غیرکاری از رایانه در شبانه‌روز ۱/۷۵ ساعت است. بررسی متغیرهای زمینه‌ای این پیمایش نیز نشان می‌دهد با کاهش سن، افزایش تحصیلات، منزلت شغلی و پایگاه

تأکید دارند. به‌عبارت‌دیگر بر حل مسئله‌های اجتماعی تأکید می‌کنند و آن را در راه‌حل‌های خلاقانه جست‌وجو می‌کنند و از ایدئولوژی‌های منسجم که سازنده سیستم‌های اجتماعی معین باشند، فاصله می‌گیرند.

برای اثبات این ویژگی می‌توان به رشد حضور نوجوانان در عرصه‌های اجتماعی و مطالبات گوناگون و همچنین ارائه راه‌حل‌های مختلف برای مسائل اشاره کرد. حضور قابل‌توجه نوجوانان در پی اتفاقات ۱۴۰۱، رشد سازمان‌های مردم‌نهاد و فعالیت‌های اجتماعی نوجوانان در قالب محلات و شهرهای مختلف، کنشگری نوجوانان از طریق فضای مجازی و ... نشانه‌هایی از جست‌وجوگری برای تغییر در قالب الگوهای جدید حل مسئله توسط نوجوانان است.

۲-۲. مسئله‌های نسل آینده

هنگامی که سخن از نسل آینده زده می‌شود، صرفاً یک نسل از انسان‌هایی که در حال به دنیا آمدن هستند و باید فرایندهای رشد، جامعه‌پذیری و بلوغ فکری و فرهنگی را بگذرانند، نیست. مسئله نسل جدید را نباید به یک مسئله دائمی و همیشگی و معمولی تقلیل داد. ویژگی‌هایی که نسل جدید دارند، علاوه بر اینکه آنها را تبدیل به پدیده‌ای جدید و نو در فضای اجتماعی فرهنگی می‌کند، منجر به پیدایش مسئله‌های جدیدی برای نظام حکمرانی می‌شود. در حقیقت نقطه اتصال نظام حکمرانی به پدیده نسل جدید (یا نسل دیجیتال)، مسئله‌های این نسل است.

مسئله‌های نسل جدید به‌معنای مسائلی است که از سوی این نسل به‌عنوان یک مطالبه (ولو خاموش) از جامعه و حکومت جریان دارد، و یا به‌معنای مسئله‌هایی است که ذهن و وقت این نسل را به خود مشغول می‌کند و آنها در پی یافتن راه‌هایی برای مواجهه مناسب با آنها هستند. مسئله‌های جدید، مواردی هستند که نه کاملاً پدید آمده‌اند و نه کاملاً ناپیدا هستند؛ بلکه آنها در حال پدید آمدن هستند. ابعاد و نمونه‌هایی از آنها نمایان شده است و در آینده احتمالاً با ابعاد گسترده‌تری از آنها مواجه خواهیم شد؛ مسئله‌های نوپدید و در حال ظهوری هستند که نسبت به آنها لازم است با رویکرد پیش‌نگر، برنامه‌ریزی و اقدام صورت گیرد.

مسئله‌های جدید نسل نو، گاهی ناشی از نیازهای جدیدی است که برای این گروه پدید آمده است. مانند نیاز آنها به

۱. پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۹.

امر سبب بروز پیچیدگی‌های متعدد در جامعه شده و مسائل جدیدی را پیش می‌آورد.

ازسویی دیگر مسئله‌های جدید گاهی ناشی از یک ویژگی متمایز این نسل است که هم منجر به پیدایش مسئله جدید می‌شود و هم سبک کنش آنها را در مسائل موجود متفاوت می‌سازد؛ مانند «مسئله جنسیت و هویت جنسیتی».

درواقع می‌توان گفت محوری‌ترین موضوع دوره نوجوانی، هویت‌یابی است که با توجه به تحول در فرایندهای هویت‌یابی جامعه و تکثر این فرایندها، شناسایی فرایندهای مذکور، الگوهای نوین هویت‌یابی و بازبانی نهادهای متولی این امر باید در دستور کار قرار گیرد.

در هر صورت برخی از مسائل مهم نسل نو که منجر به ضرورت سیاستگذاری متمایز و ویژه می‌گردد را می‌توان در موارد زیر برشمرد:

❖ مسئله NEET^۱ افرادی که در حال تحصیل نیستند، در حال مهارت‌افزایی و شاغل به شغلی هم نمی‌باشند.

❖ سبک کاری جدید که مبتنی بر دورکاری و آزادکاری است و از قواعد شغلی سنتی تبعیت نمی‌کند؛ با قوانین و مقررات کار ارتباط برقرار نمی‌کند و مسیر شغلی متفاوتی را تعریف می‌کند.

❖ مهارت و سواد هوش مصنوعی

❖ آموزش مجازی، فراتر از مرزهای سیاسی، مهارت‌محور و غیرالقای، مادام‌العمر و مبتنی بر ترکیب واقعیت افزوده دیجیتال.

❖ مسئله مهاجرت و بی‌وطنی

❖ جنسیت و هویت جنسیتی که مورد سؤال، ابهام و یا چالش قرار می‌گیرد.

❖ نقش گسترده بازی و سرگرمی؛ که در تمام عناصر زندگی جدی هم ورود می‌کند و بازی‌وارسازی را شکل می‌دهد. مفهوم بازی از اوقات فراغت سبقت گرفته و خود یک ابزار جدی برای درآمدزایی و حتی امرار معاش شده است. علاوه بر اینکه بازی‌ها، سهم جدی در آموزش و انتقال مهارت‌های شغلی و زندگی پیدا کرده‌اند؛ به‌نوعی می‌توان گفت بازی‌ها برای این نسل خیلی جدی‌تر از جدی‌ها هستند و مسئله‌های دیگری که احتمالاً به‌تدریج خود را نشان می‌دهند.

به‌رغم تفاوت‌های قابل‌توجهی که در ویژگی‌های این نسل می‌توان مشاهده کرد، چابکی، چندان‌بعدی و سیستمی فکر

اقتصادی استفاده از رایانه نیز افزایش می‌یابد. مردان بیشتر از زنان و دانش‌آموزان و دانشجویان نیز بیشتر از گروه‌های دیگر از رایانه استفاده می‌کنند.

ازسوی دیگر از پاسخ‌گویان پرسیده شده است که آیا از اینترنت استفاده می‌کنید و حدود ۶۰ درصد پاسخ مثبت داده‌اند. درواقع میزان استفاده‌کنندگان از اینترنت دو برابر استفاده‌کنندگان از رایانه است. در مورد استفاده از اینترنت نیز با کاهش سن، افزایش سطح تحصیلات، منزلت شغلی و پایگاه اقتصادی افراد استفاده از اینترنت افزایش پیدا می‌کند.

نکته دیگر میزان استفاده از تلفن همراه بوده است. به‌گونه‌ای که حدود ۹۰ درصد افراد اعلام کرده‌اند که از تلفن همراه استفاده می‌کنند و حدود ۶۶ درصد از این میزان مصرف برای ارتباط با اینترنت است که البته این آمار در افراد ۱۵-۲۵ سال به حدود ۷۶ درصد می‌رسد. استفاده‌های روزافزون از اینترنت و ابزارهای مرتبط با فضای مجازی، مسائلی را به‌وجود می‌آورد که لازمه آن اتخاذ رویکردهای جدید و سیاست‌های متناسب با این فضا است. همان‌طور که قبلاً نیز بیان شد نسل آینده را با اصطلاح بومیان دیجیتال یاد می‌کنند. این نسل کنش‌های متفاوتی در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ... دارد و سیاستگذاری مطلوب در این موقعیت نیز باید متفاوت باشد.

ولی گاهی مسئله‌های جدید نسل نو، ناشی از پیچیدگی‌هایی است که در برابر این نسل قرار می‌گیرد و آنها را در موقعیت مسئله‌مندی قرار می‌دهد؛ مانند مسئله «مهاجرت و بی‌وطنی» که ازسویی گرایش به آن را می‌توان دریافت و ازسویی دیگر شروعی بر مسئله‌های متعددی در هویت‌یابی، تنهایی و ساخت‌یابی مجدد خانواده و نهاد اجتماعی حامی است.

طبق آمارهای ارائه شده در سالنامه مهاجرتی ایران ۱۴۰۱ که توسط رصدخانه مهاجرت ایران در پژوهشکده سیاستگذاری شریف منتشر شده است، آمار مهاجرت با توجه به کلان‌روندهای جهانی به‌خصوص در زمینه توسعه فناوری و نوآوری، نیاز بازارهای جهانی به سرمایه انسانی نوآور و فناوری با سرعتی روزافزون در حال افزایش است. در این میان با ظهور انواع جدیدی از مهاجرت، مانند مهاجرت‌های مجازی و مهاجرت‌های مبتنی بر سرگرمی، امکان مهاجرت‌ها تسهیل شده و افراد بسیاری از جمله نوجوانان می‌توانند بدون ترک فیزیکی کشور خود، تمام ارزش افزوده و سرمایه انسانی خود را در کشور دیگری صرف کنند و درواقع مهاجرت نمایند. این

۱. نیت (NEET) مخفف Not in Education, Employment, or Training است که به‌معنای شخصی است که نه درس می‌خواند، نه شاغل است و نه مهارتی می‌آموزد.

نسل آینده در آن با یکدیگر به تعامل بپردازند [۱۱]. همان‌طور که از مرور مسئله‌های نسل آینده برمی‌آید، مسائل این نسل دارای جنبه‌های متنوع است؛ ازسویی دارای جنبه فرهنگی و آموزشی می‌باشد؛ ولی ازسویی دیگر به جنبه‌های سیاسی و امنیتی هم وارد شده است و صحنه درگیری اجتماعی و حتی اغتشاش هم قرار گرفته است. این درحالی است که جنبه بازی و سرگرمی آن به حدی گسترش یافته که یک صنعت بزرگ جهانی را شکل داده است و از چشم‌اندازی با فراگیری سطح بالا خبر می‌دهد. ازسویی دیگر نوجوانان به‌شدت در جریان کسب درآمد، آزادکاری [۱۲] و تجارت دیجیتال ورود کرده‌اند که جنبه اقتصادی فعالیت‌های آنان را پررنگ می‌کند. فرهنگ کاری نسل جدید متفاوت است [۱۳] و نسل Z، آینده اقتصاد را متحول خواهد کرد [۱۴]. همچنین با توجه به تنوع فعالیت‌های خودمختار این نسل، چالش‌های حقوقی و قضایی در تعیین سن قانونی و چالش‌های سیاسی در تعریف گسترده مشارکت‌های سیاسی نیز جنبه‌های پراهمیت دیگر در رابطه با نسل جدید است.

کردن نوجوان فردا و ظرفیت‌سازی برای نظام حکمرانی از مؤلفه‌هایی است که حاکمیت می‌تواند از آنها به‌عنوان نقاط امید برای فردایی بهتر بهره بگیرد.

۳-۲. مسئله نسل آینده، میان‌رشته‌ای و چندرشته‌ای است

شاید بتوان مهم‌ترین جنبه تحولی نسل آینده و نوجوانی را خروج مسئله‌های این نسل از یک قالب تک‌رشته‌ای و محدود به جوانی از چندگانگی و خروج از چارچوب‌های تعریف شده دانست. مسئله نوجوانان به‌دنبال رهایی از نگاهی است که آن را در چارچوب نسلی می‌دید که باید آنها را کنترل کرده و به آموزش آنها پرداخته شود. نوجوانی به‌دنبال رهایی از نگاهی است که مسئله وی را در قالب جامعه‌پذیری معنا می‌کند و درکی از توان کنش و اثرگذاری وی در صحنه تعاملات خرد و گسترده اجتماعی ندارد.

در همین راستا، برنامه استراتژی جوانان اتحادیه اروپا^۱ نیز تأکید می‌کند که سیاست‌های نسل جدید باید به‌صورت بین‌بخشی باشد و باید مسئولین از همه حوزه‌های مهم زندگی

۳. نسل نو، کانون توجهات جهانی و کشورها

برخی تجارب موجود در ارتباط با سیاست و سلامت نوجوان، نشان می‌دهد که مداخله چندوجهی، میان‌رشته‌ای، به‌هنگام و همه‌جانبه نظام‌های حکمرانی بر دوره نوجوانی توانسته است با اثربخشی همراه باشد و بسیاری از مخاطرات رایج این دوره را به میزان قابل توجهی کاهش دهد. نمونه بارز این تجارب، طرح جوانان ایسلندی است که اجرای آن در یک برنامه درازمدت توانست کشور ایسلند را در طول ۲۰ سال به شکلی اعجاب‌آور از صدر فهرست بزهکاری نوجوانان به کمترین حد در میان کشورهای اروپایی برساند. به طوری که برای مثال در مصرف مشروبات الکلی توانست درصد مصرف را از ۴۲ درصد در سال ۱۹۹۸ به ۵ درصد در سال ۲۰۱۶ کاهش دهد و مصرف مواد مخدر و سیگار را از مرز ۲۰ درصد به ۳ درصد نزدیک کند [۱۷].

استراتژی جوانان اتحادیه اروپا مقامات ملی را ترغیب می‌کند تا از یک رویکرد مشترک به منظور سیاستگذاری برای جوانان پیروی کنند. به عنوان مثال، سیاست‌های جوانان باید به صورت متقابل باشد، یعنی آنها می‌گویند همه حوزه‌های مهم زندگی جوانان باید با مشارکت مقامات مسئول تدوین و اجرا شوند. همچنین، همکاری بین مقامات ملی، اروپایی و جهانی در پرداختن به مسائل جوانان و تدوین راه‌حل‌ها پشتیبانی می‌شود. یکی دیگر از جنبه‌های مهم که توسط استراتژی جوانان اتحادیه اروپا برجسته شده، این است که سیاست‌ها باید براساس تجزیه و تحلیل شرایط واقعی که جوانان در آن زندگی می‌کنند، بنا شود، به عبارت دیگر سیاست‌ها باید براساس شواهد باشد.

به گزارش یورونیوز، عمده شورشیان آوریل ۲۰۲۱ میلادی، جوانان و نوجوانان هستند. به گفته پلیس و رهبران محلی، شورشیان عمدتاً جوان و شماری از آنها نوجوانان ۱۲ تا ۱۳ سال هستند [۱۵]. در ناآرامی‌های دهه‌های گذشته، محور خشونت‌ها، تشکیلاتی منسجم در دو سوی صحنه منازعه بودند، اما اکنون رسانه‌های غربی از میاننداری نوجوان‌هایی می‌گویند که نه در قیدوبند تشکیلات هستند و نه ایدئولوژی مبارزه دارند.

به دلیل افزایش آسیب‌های این گروه سنی و فرصت‌هایی که می‌توانند در اختیار جوامع قرار دهند، در سال ۲۰۱۷، سازمان جهانی بهداشت و سایر شرکای سازمان ملل ابتکار بزرگی به نام اقدام تسریع شده برای سلامت نوجوانان به منظور تغییر روش کشورها در این حوزه راه‌اندازی کردند. یونیسف اکنون نوجوانان را در اولویت قرار داده است، زیرا دو دهه سرمایه‌گذاری چندبخشی برای تولید یک بزرگسال جوان سالم و تحصیل کرده مورد نیاز است. سرمایه‌گذاری روی سلامت نوجوانان، برای دستیابی به سلامت مادام‌العمر، بهره‌وری و شکوفایی ملی آنها حیاتی است. همچنین امکان رهبری جهانی و ملی نوجوانان، هدفی است که در این سازمان‌های مورد نظر قرار دارد و از نوجوانان و جوانان به عنوان عاملان تغییر در آینده و فرصت‌های استراتژیک برای تغییر سلامت و توسعه پایدار نام می‌برد.

از سوی دیگر، بسیاری کشورها درگیری جدی در مدیریت امور گروه نوجوانان دارند. به گزارش یونیسف، «از خاورمیانه گرفته تا آمریکای لاتین و دریای کارائیب، و در اروپا، آفریقا و آسیا، جوانان در دفاع از حقوق اساسی خود، اعتراضات گسترده‌ای در سال‌های اخیر داشته‌اند که منجر به زندانی، مجروح و کشته شدن بخش عمده‌ای از آنها شده است» [۱۶].

۴. نوجوانی در قوانین و اسناد

(ماده ۱۰) و حقوق کودکان اقلیت (ماده ۱۱) پرداخته است. علاوه بر سند مذکور، در قانون مدنی، قانون مجازات اسلامی، قانون کار، قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست، قانون حمایت از کودکان و نوجوانان، قانون راجع به متعاملین و ... قوانینی در ارتباط با کودک و نوجوان وجود دارد. در چارچوب بین‌المللی، منشور جامع خانواده در اسلام، میثاق حقوق کودک در اسلام، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، کنوانسیون حقوق کودک و کنوانسیون ممنوعیت و اقدام فوری برای محو بدترین اشکال کار کودک؛ مهم‌ترین اسناد سیاستی این حوزه به‌شمار می‌رود.

در اغلب این اسناد، تمرکز اصلی بر دوره کودکی به‌جهت نقش بنیادین این مرحله در مسیر رشد انسان بوده است و سیاست‌هایی که به وضعیت نوجوانی اشاره دارند، در حد تعیین سن بلوغ و رشد، شرایط و ممنوعیت‌های شغلی، حمایت در برابر خشونت، سوءاستفاده و بهره‌کشی و تعیین حقوق اساسی است.

برنامه ششم توسعه در بندی از (ماده ۶) به «نوجوان» اشاره کرده و اذعان داشته؛ «به‌منظور ارتقای کارکرد فرهنگی و هنری مساجد، برقراری عدالت فرهنگی و ترویج فرهنگ اسلامی و جذب جوانان و نوجوانان به مساجد، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف است با رعایت موازین اسلامی ترتیبی اتخاذ کند تا پایان برنامه، حداقل یک‌چهارم مساجد شهری و روستاهای بالای هزار نفر جمعیت برخوردار از کانون فرهنگی و هنری باشند».

در این قانون با کلیدواژه «دانش‌آموز» نیز به اهداف هدایت و پیشرفت تحصیلی پرداخته و نوجوان را در نقش محصل مورد نظر قرار داده است. اما رویکرد متمرکز و جامعی در خصوص تدبیر نقش نوجوانان در فرایند توسعه و چگونگی ارتباط آنها با جامعه صورت نگرفته است.

به‌طور کلی می‌توان گفت، نسل نوجوان که نسل آینده هستند، در تقسیمات قانونی و وزارتخانه‌ای به دو گروه تقسیم و احاله شده‌اند؛ سنین ۱۲ تا ۱۵ سال به کودکی احاله شده‌اند و در قالب سند ملی کودک و نوجوان آورده شده و یا در قالب افراد نیازمند آموزش، به وزارت آموزش و پرورش سپرده شده‌اند و سنین ۱۵ تا ۱۸ سال به جوانان احاله و به سازمان ملی جوانان و در دوره اخیر به وزارت ورزش و جوانان سپرده شده‌اند. در تقسیمات وزارت ورزش و جوانان نیز دوره ۱۵ تا ۱۸ سال به‌عنوان دوره جوانی نگریسته شده است و نیازهای خاص دوره

با تأسیس شورای عالی جوانان (در سال ۱۳۷۱) به‌عنوان نهاد خاص و متولی امور جوانان، توجه به مسئله جوانان و حرکت به‌سوی برنامه‌ریزی و ساماندهی ملی امور جوانان به‌شکلی قانونی و نهادینه آغاز شد. در این راستا بود که مسئولان و دست‌اندرکاران امور جوانان در جمهوری اسلامی ایران اقدام به ارائه تعریفی ملی و مشخص از گروه سنی جوانان کردند تا بتوانند چارچوب‌های لازم برای سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و اقدام در این حوزه را مشخص کرده و امکان ارزشیابی عملکرد و اقدامات ملی در حوزه جوانان را نیز فراهم سازند. لذا در سال ۱۳۷۱ برای نخستین‌بار گروه سنی ۱۲ تا ۲۵ ساله به‌عنوان گروه سنی جوانان در جمهوری اسلامی ایران مطرح شد و در نهایت پیشنهاد مربوط به آن در جلسه شورای عالی جوانان به تصویب رسید (وزارت ورزش و جوانان، ۱۳۹۱: ۱۹ به نقل از [۱]).

به‌این ترتیب نوجوانی نیز ذیل جوانی در شورای عالی جوانان قرار گرفت. ولی متعاقباً، تعریف ملی از اصطلاح جوانان در نزد نهاد متولی امور جوانان در جمهوری اسلامی ایران (شورای عالی جوانان و سازمان ملی جوانان) مجدداً در سال ۱۳۸۴ مورد بازنگری قرار گرفت و گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ ساله به‌عنوان گروه سنی جوانان به رسمیت شناخته شد (وزارت ورزش و جوانان، ۱۳۹۱: ۷۰).

بعد از ارائه سند ۲۰۳۰ توسط سازمان‌های بین‌المللی برای نخستین‌بار شورای عالی انقلاب فرهنگی، سند کودک و نوجوان را تصویب کرد ولی هیچ‌گاه این سند در مسیر ابلاغ و اجرا قرار نگرفت. در سیاست‌های آموزش و پرورش نیز تحول بنیادین در دهه اخیر مورد توجه قرار نگرفت.

در رویکرد داخلی سیاستگذاری، نوجوان منضم به کودک شده و در سند ملی کودک و نوجوان مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۷) به‌عنوان اولین سند متمرکز در این خصوص، موضوع سیاستگذاری واقع شده است. فلسفه وجودی این سند با توجه به اینکه در این سال‌ها مورد برنامه‌ریزی و اجرا واقع نشده، نوعی بیانیه دیدگاه و رویکرد جمهوری اسلامی ایران در سطح بین‌الملل است. این سند به موضوعات کلی و جهت‌گیری‌هایی اساسی در زمینه حقوق کودک و نوجوان همچون حق حیات و بقا (ماده ۲)، حق هویت (ماده ۳)، حقوق خانوادگی (ماده ۴)، حق سلامت (ماده ۵)، حق تفریح و بازی و ورزش (ماده ۶)، حقوق فرهنگی، آموزشی و تربیتی (ماده ۷)، حقوق اقتصادی (ماده ۸)، حقوق قضایی (ماده ۹)، حق امنیت

دوران نوجوانی دوره گذار از کودکی به بزرگسالی بوده و این دوران همیشه از ناپایداری‌های ویژه خود برخوردار است.

نوجوانی در آن لحاظ نمی‌شود و به‌عنوان یکی از دوره‌های زیرمجموعه جوانی به آن نگاه می‌شود. این درحالی است که

۵. سیاست‌های کلی پیشنهادی

را رهبری می‌کنند، در تغییرات اصلی دوران نقش آفرینی کنند.

✓ **برجسته‌سازی و تعیین دستور کار سیاستی در مسئله‌های نوجوانان در حوزه‌های وزارتی و مراکز مختلف**
جدید بودن مسئله نوجوانی، باعث می‌شود نیاز به طی این مرحله از سیاستگذاری وجود داشته باشد که در آن مسئله نوجوان به‌عنوان یک دغدغه و سپس به‌عنوان یک مسئله برای متولیان امر مطرح شود. مسئله‌مند کردن دستگاه‌ها نسبت به مسئله نوجوان، می‌تواند نیروهای اجتماعی و حاکمیتی را برای پرداختن به آنها تحریک و تشویق کند. هرچند تأکید بر این نکته لازم است که برجسته‌سازی صرفاً از طریق راه‌های رسانه‌ای و ارتباطی اتفاق نمی‌افتد و نیاز به ایجاد زیرساخت‌های حکمرانی نظیر ساختار، بودجه و تعریف وظیفه و نظارت هم وجود دارد.

✓ **ایجاد ساختار ویژه نوجوانان در قالب سازمان تنظیم گر میان بخشی در کنار شورای عالی**
به‌جهت ایجاد اهمیت، تجمیع نیروها، برنامه‌ریزی منسجم، اتخاذ استراتژی‌های بلندمدت، انجام پژوهش‌های کاربردی، ایجاد امکان نظارت و بازخورد و افزایش مسئولیت‌پذیری، مناسب است ساختاری برای تمرکز بر مسائل نوجوانی و نسل آینده به‌وجود آید. علاوه‌براین برای تخصیص منابع و بودجه برای پیگیری اهداف، نیازمند وجود ساختار و مسئولیت هستیم. می‌توان گزینه‌های مختلفی را جهت ایجاد ساختارهای متناسب مطرح کرد:

- وزارت نوجوانان
- معاونت نوجوانی در وزارت ورزش و جوانان
- سازمان ملی نوجوانان
- شورای عالی نوجوانان به ریاست رئیس‌جمهور
- کمیته نوجوانی در هر کدام از وزارتخانه‌های مرتبط
- بدون تعیین ساختار خاص (صرفاً تأکید بر انجام وظایف هر کدام از نهادها و وزارتخانه‌ها)
- ایجاد نهاد تنظیم‌گر مسائل نوجوانان ذیل وزارت آموزش و پرورش
- تعیین ساختار متناسب می‌تواند از پیچیدگی‌های متعددی

با توجه به مسائلی که در زمینه نسل آینده وجود دارد، به‌نظر می‌رسد کشور نیازمند یک تصمیم جدی و سیاست اثرگذار در رابطه با این قشر سنی است. «سیاستگذاری فرهنگی برای جوانان در ایران تاکنون توجه دقیقی به تفاوت‌های نسلی نداشته و جوانان را به‌عنوان یک گروه کلی نگریسته است. اما به‌نظر می‌رسد که توجه به تفاوت‌ها نه‌تنها در سطح نظری مهم است، بلکه باید در سطح سیاستگذاری عملی نیز به تفاوت‌هایی در رویکردها و راهکارهای فرهنگی برای جوانان منجر شود» [۱۸ ص ۶۶]. خطوط کلی زیر را در جهت تعیین اقدامات کلیدی می‌توان ترسیم کرد:

✓ به رسمیت شمردن مقطع سنی نوجوانی به‌طور مستقل

تمایز نسل‌ها یک مسئله اجتماعی و فرهنگی است و به همین اعتبار تابع تحولات زمانه می‌باشد. همان‌طور که برهه سنی جوانی متولد دوره و عصر متأخر است، دوره نوجوانی نیز متولد شرایط امروز می‌باشد. دوره جوانی که هم‌اکنون با عنوان سنین ۱۹ تا ۳۰ سال شناخته می‌شود، به‌رغم اینکه همیشه وجود داشته است ولی در قدیم از تمایز خاصی برخوردار نبوده است؛ به‌این‌معنا که تمایز نسلی ویژه‌ای در اجتماع برای آن لحاظ نمی‌کرده‌اند؛ افراد پس از اینکه از دوره کودکی خارج می‌شدند، به‌سمت رفتارهای بزرگسالان سوق پیدا می‌کردند؛ به‌سمت ازدواج و تشکیل خانواده پیش می‌رفتند؛ ولی در دوره تحولات اخیر، دوره جوانی از اهمیت خاص برخوردار شده است.

تحولاتی در دوره اخیر در حال رخ دادن هستند که دوره نوجوانی را به دوره مهم و تأثیرگذاری در جوامع تبدیل می‌کند، از جمله: رشد سریع فناوری‌ها و به‌خصوص فناوری‌های اطلاعاتی، بسط کودکی و افزایش اهمیت آن در سنین دیگر، رشد بازی‌های جدی، رشد الگوهای نوآوری و استارت‌آپی در شرکت‌های اقتصادی و حکمرانی‌ها و ... این موارد باعث می‌شوند، نتوان دوره نوجوانی را به کودکی و یا بزرگسالی احاله داد. بلکه این رده سنی، یک رده اثرگذار خواهند بود و ظرفیت گسترده‌ای برای ایجاد تحولات و یا حتی تنش‌های اجتماعی دارند. مطالبات این قشر می‌تواند اصلی‌ترین مطالبات اجتماعی از حاکمیت و دولت بشود و به‌عنوان قشری که تحول اجتماعی

بی‌مسئولیت بودن این نسل است. اعطای مسئولیت‌های اجتماعی، سطح آمادگی برای پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی آینده را افزایش می‌دهد و آنها را به عناصری کنشگر در فضای اجتماعی تبدیل می‌کند. علاوه بر این باید اذعان داشت، سبک حل مسئله در نسل جدید متفاوت است و بسیاری از اتهامات ناشی از عدم درک این سبک حل مسئله می‌باشد. ایجاد فرصت کنشگری نوجوانان می‌تواند سبک حل مسئله آنان را عیان سازد و برای بسترسازی در جهت به‌کارگیری سبک جدید حل مسئله کمک کند.

🔍 نگاه به نوجوان هم به‌عنوان یک دوره مسئله‌خیز و هم به‌عنوان یک پیشران حکمرانی جدید

نوجوانی صرفاً یک دوره از زندگی انسان‌ها که در آن با چالش‌هایی همراه هستند، نیست. نوجوان را نباید صرفاً یک نسل تازه از راه رسیده دانست که لازم است جامعه‌پذیری داشته باشد. بلکه ویژگی‌های نسل نو اقتضا می‌کند، نوجوانی را تمرینی برای ورود به آینده و دنیای جدید دانست. ویژگی‌های این نسل از نوجوانان، ویژگی‌هایی است که در شرایط آینده با آن مواجه خواهیم شد و این‌بار نوجوانان زودتر از سایرین با آن اخت شده‌اند. آنها در حال خبر دادن از آینده هستند. سطح بالای هیجان و ریسک‌پذیری نوجوانان و علاقمندی و توانایی آنها در آشنایی و کاربرد فناوری‌های روز، می‌تواند فرصتی بی‌بدیل و مهم برای پیشرفت در اختیار کشور قرار دهد. نوجوانی پیشران یک اجتماع نو با روابط نو است. نظام حکمرانی، نوجوانی را باید پیشران ایجاد حکمرانی نو بداند. با تکیه بر درک نوجوانی می‌توان درک بهتر از حکمرانی آینده داشت و با فعال کردن نوجوانان می‌توان حرکت به سمت حکمرانی نو را رقم زد.

🔍 کاهش محدودیت‌های مشارکت نوجوانان به‌جهت سن قانونی

نوجوانان تا پیش از سن قانونی ۱۸ سال از بسیاری از فعالیت‌ها به‌شکل مستقل محروم هستند. نهاد تنظیم‌گر امور نوجوانی به‌جهت ایجاد بستر لازم جهت مشارکت نوجوانان در امور اجتماعی، می‌تواند مجوزهایی را جهت ایجاد و ثبت نهادهای نوجوانی مردمی فراهم کند. به‌تعبیر دیگر بدون اینکه لازم باشد بازنگری در سن قانونی صورت گیرد، باید بستری فراهم شود که امکان مشارکت نوجوانان فراهم شود. البته این امکان فراهم شده برای نوجوانان، با ملاحظه قوانین موجود در موضوعات مختلف از جمله ازدواج، فعالیت اقتصادی و ... باید صورت پذیرد که تناقضات قانونی در این زمینه ایجاد نشود.

برخوردار باشد و مباحث مفصلی را حول خود شکل دهد. ولی با توجه به تجربیاتی که در زمینه ایجاد وزارتخانه‌های مستقل داشته ایم و هزینه‌هایی که ایجاد کرده است؛ و همچنین با توجه به تجربیاتی که در زمینه ایجاد شوراهای عالی فراتر از وزارتخانه وجود دارد که توانایی هماهنگ‌سازی و ایجاد تحرک در آنها به مراتب کمتر از سازمان‌های تخصصی شده است و گاهی حتی خود شوراها یکی از موانع اقدامات راهبردی در یک زمینه شده‌اند، پیشنهاد می‌شود به سمت ایجاد یک نهاد تنظیم‌گر در زمینه مسائل نوجوانان حرکت شود.

همچنین پیشنهاد ایجاد نهاد تنظیم‌گر در راستای حکمرانی نوین است. نهاد تنظیم‌گر در رویکرد تنظیم‌گری نوین، با استفاده از فناوری‌های نوین، فراتر از مداخلات صرفاً حقوقی و اقتصادی، دارای ماهیتی نوآورانه و فناورانه است و به دنبال ایجاد پویایی، به روز بودن، فعالیت پیش‌دستانه، نهادسازی هوشمند و نگاهی جامع و بین‌بخشی است [۱۹]. با توجه به حضور و فعالیت نهادهای غیردولتی، نهادهای مردمی و گروه‌های غیررسمی، متوجه می‌شویم که بازیگران متعددی در زمینه نوجوانی وجود دارند که نیازمند تنظیم روابط با یکدیگر هستند. علاوه بر اینکه با توجه به خصلت بین‌رشته‌ای و فرارشته‌ای مسائل جدید نوجوان نسل آینده، وزارتخانه‌های متعددی در آن درگیر می‌باشند. نهاد تنظیم‌گر می‌تواند به شکل منعطف و پویا روابط میان این بازیگران فرابخشی را تنظیم کند.

با توجه به مصوبه اخیر شورای عالی انقلاب فرهنگی در اضافه کردن «نوجوانان» به شورای عالی جوانان، در آذر ۱۴۰۲، موارد مدنظر برای نوجوانان که در سطح شورای عالی است می‌تواند در این شورا مطرح و تصویب گردد. ولی آنچه مهم است وجود یک سازمان با رویکرد تنظیم‌گری است. نهاد تنظیم‌گر وظیفه دارد ذیل شورای عالی فعالیت نماید ولی به تنظیم روابط میان نهادها و بازیگران رسمی و غیررسمی این حوزه بپردازد. از این رو پیشنهاد می‌گردد ذیل وزارت آموزش و پرورش که نهاد اصلی آموزش نوجوانان است، سازمانی تنظیم‌گر برای امور نوجوانان تاسیس گردد.

🔍 هویت‌بخشی به نوجوان به‌واسطه اعطای مسئولیت اجتماعی

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های نسل جدید، مشارکت‌جویی آنان است. راهبرد اصلی در مواجهه با این نسل، ایجاد بستری برای مشارکت آنان در امور اجتماعی است. علاوه بر این یکی از چالش‌های مهم برشمرده شده برای این نسل، احساس

- [۱] محمد عبداللهی و میرطاهر موسوی، «سرمایه اجتماعی در ایران؛ وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار»، «فصلنامه رفاه اجتماعی»، ج ۶، ش ۲۵، صص ۲۳۴-۱۹۵، ۱۳۹۴.
- [۲] اکبر قدیری حاجی‌آبادی، محسن طاهری‌دمنه و علی ذاکری، «تحلیلی آینده‌پژوهانه از نقش محوری رسانه در شکل‌گیری سبک زندگی نسل آلفا»، «مطالعات میان‌رشته‌ای ارتباطات و رسانه»، ج ۱۶، ش ۵، صص ۱۴۰-۱۰۳، آوریل ۱۴۰۱.
- [3] M. Dimock, "Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins," Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/> (دسترسی ۱ آگوست ۲۰۲۳).
- [4] M. Prensky, "Digital Natives, Digital Immigrants Part 1," *Horiz.*, 2001 ژانویه، صص ۱-6، ج ۹، ش 5، doi: 10.1108/10748120110424816.
- [5] J. Firth، «The online brain: how the Internet may be changing our cognition», *World Psychiatry*, صص 2، ج ۱۸، ش 2، 2019 ژوئن، doi: 10.1002/wps.20617.
- [6] "Key Findings from The Connected Generation," *The Connected Generation*. <https://theconnectedgeneration.com/key-findings/> (دسترسی ۱ آگوست ۲۰۲۳).
- [7] Stephen Eldridge, "Generation Alpha | Years, Characteristics, & Facts," *Britannica*, 28 ژوئن ۲۰۲۳. <https://www.britannica.com/topic/Generation-Alpha> (دسترسی ۱ آگوست ۲۰۲۳).
- [۸] دانیس خواجه‌نیا، سیاوش صلواتیان، شقایق کلی و امیرحسین یزدانی، «الگوی رفتاری نسل بومیان دیجیتال ایرانی در اینستاگرام: داده‌کاوی در کلان‌داده‌های شبکه اجتماعی»، «پژوهش‌های ارتباطی»، ج ۲۷، ش ۱۰۱، صص 32-9، 1399، doi: 10.22082/cr.2020.117695.1961.
- [9] T. L. Friedman, "Our New Historical Divide: B.C. and A.C. — the World Before Corona and the World After," *The New York Times*, 17 مارس ۲۰۲۰، دسترسی: ۵ آگوست ۲۰۲۳. [آنلاین]. قابل دسترس در <https://www.nytimes.com/2020/03/17/opinion/coronavirus-trends.html>
- [10] UNICEF Executive Director Henrietta Fore, "Generation COVID." <https://sites.unicef.org/generation-covid> (دسترسی ۵ آگوست ۲۰۲۳).
- [11] "Youth Policy Governance," *YouthWiki*. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/policy-fields/1-youth-policy-governance> (دسترسی ۷ آگوست ۲۰۲۳).
- [12] S. Kessler, *Gigged: The End of the Job and the Future of Work*. New York: St. Martin's Press, 2018.
- [13] مراد مسافری‌قمی، عباسعلی رستگار، عادل آذر و حسین دامغانیان، «شناسایی نسل‌ها در محل کار ایران»، «مجله علمی»، ج 15، ش 4، صص ۹75-947، دسامبر 2017، doi: 10.22059/jomc.2017.62533.
- [14] J. R. Dorsey و D. Villa, *Zconomy: How Gen Z Will Change the Future of Business—and What to Do About It*, Illustrated edition. New York, NY: Harper Business, 2020.
- [۱۵] مجتبی خراسانی، «شورش نوجوانان در بریتانیا»، «فرهیختگان آنلاین»، 22/01/1400، دسترسی: 7 آگوست 2023. [آنلاین]. قابل دسترس در <https://farhikhtegandaily.com/news/53305/> / شورش-نوجوانان-در-بریتانیا
- [16] Henrietta Fore UNICEF Executive Director, "Waves of protests around the world are reminder that voices of children and adolescents must be heard and their rights protected," 17 آگوست ۲۰۲۳. [آنلاین]. قابل دسترس در <https://www.unicef.org/press-releases/waves-protests-around-world-are-reminder-voices-children-and-adolescents-must-be>
- [17] T. Halsall, L. Lachance, و A. L. Kristjansson, "Examining the implementation of the Icelandic model for primary prevention of substance use in a rural Canadian community: a study protocol," *BMC Public Health*, ۱۲۳۵، آگوست ۲۰۲۰، ج ۲۰، ش ۱، صص ۱۲۳۵، doi: 10.1186/s12889-020-09288-y.
- [۱۸] مسعود کوثری، «نسل‌های ایکس، وی و زد و سیاست‌گذاری فرهنگی در ایران»، «راهبرد فرهنگ»، ج ۳، ش ۱، صص ۸۴-۶۵، ژوئیه ۱۳۸۷.
- [۱۹] مرتضی‌زمانیان، احسان محمدزاده، امیراحمد ذوالفقاری و سیدمحمدصادق امامیان، «نظام ملی تنظیم‌گری ۱. مفهوم تنظیم‌گری و ارتباط آن با نظام حکمرانی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، گزارش راهبردی ۱۵۹۴۰، ژانویه ۲۰۱۸، دسترسی: ۹ آگوست ۲۰۲۳. [آنلاین]. قابل دسترس در <https://www.sid.ir/paper/791995/fa>

گزیده سیاستی

نوجوانان به عنوان نسل آینده، با توجه به برخورداری از ویژگی های متمایز نسلی (همچون دیجیتالی، آنلاین و متصل دائمی، عدم اطمینانی، در جستجوی تغییر بودن) نیازمند توجه ویژه حکمرانی و سیاستگذاری هستند؛ قانون خاص، ساختار متناسب، هویت یابی و مسئولیت دهی اجتماعی پیشنهاد می شود.

مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: mrc@majles.ir